

Begeleid vrij lezen in het secundair onderwijs:

EEN HANDVOL VUISTREGELS

Sinds de alarmerende berichten én cijfers over de leesvaardigheid van Vlaamse jongeren is het alle hens aan dek om leerlingen meer aan het lezen te krijgen. Een van die manieren is het 'leeskwartier' of vrij lezen in de klas. Zeker in lagere scholen geraakte deze praktijk meer en meer ingeburgerd. Secundaire scholen lijken hierin wat terughoudender te zijn. De leerplanlast en de vakkenstructuur zouden een structureel ingepland leesmoment in de weg staan. Maar is dat wel zo?

Silvie Vanoosthuyze

1. BEGELEID VRIJ LEZEN

De eerste vraag die zich opdringt is of het leeskwartier wel zinvol en effectief is: wordt die tijd niet beter gebruikt voor strategisch leesonderwijs? Het antwoord kan zowel 'ja' als 'neen' zijn.

NEEN, het is niet zinvol wanneer vrij lezen betekent dat leerlingen gewoon de opdracht krijgen 'eventjes een boek te pakken en te lezen'. Een dergelijke aanpak – ook al wordt hij met de beste bedoelingen ingezet – blijkt vaak énkél effectief te zijn voor gemotiveerde en dus vaak ook betere lezers. Zij weten immers welk genre ze graag lezen en hoe ze een voor hen geschikt boek kunnen vinden. Bovendien hebben ze doorgaans weinig moeite om zich in een boek te verdiepen

gedurende een langere tijd. Niet-gemotiveerde lezers kunnen dit moeilijker en zijn dus waarschijnlijk meer gebaat bij goed leesonderwijs.

JA, het is wel zinvol wanneer je met het vrij lezen niet de bedoeling hebt het vrijetijdslezen na te bootsen, want dat is per definitie onmogelijk. In je vrije tijd heb je immers de keuze om wel of niet te lezen en kan je kiezen wat, waar, wanneer, waarom en hoelang je leest. In een schoolse context zijn een aantal van die keuzes sowieso al niet mogelijk. Vrij lezen in een schoolse context dient bovendien een aantal specifieke doelen waarbij begeleiding door de leerkracht noodzakelijk is.

Begeleid vrij lezen dus – kortweg BVL.

De tweede vraag is dan ook op welke punten je de leerlingen moet begeleiden

en aan welke voorwaarden BVL moet voldoen om er voldoende leerwinst uit te halen: leesmotivatie, positieve leesspiralen naast indirecte effecten als woordenschat, kennis van de wereld, leesbegrip...

2. VUISTREGELS VAN BEGELEID VRIJ LEZEN



ONDERSTEUNING

Help leerlingen bij:

- *het kiezen en vinden van een geschikte tekst:* leer leerlingen waar en hoe ze een geschikt boek kunnen vinden. Een krachtige instructietechniek is 'modelleren':

Over de auteur

SILVIE VANOOSTHUYZE

is lector taal bij Odisee.

doe hardop denkend voor hoe, waarom en waar jij een geschikt boek zoekt en selecteert. Reik modellerend ook nieuwe genres en teksten aan: vertel iets over de inhoud, lees een stukje voor...

- *het bepalen van de moeilijkheidsgraad*: leer leerlingen bijvoorbeeld de vijfvingertest aan. Wanneer ze op één bladzijde meer dan vijf woorden niet kennen, dan is het boek wellicht te moeilijk voor hen. Beter kiezen ze dan een ander boek.
- *het genuanceerd praten over een tekst*: praat na het lezen over het leesproces en leesvoorkeuren, over het verhaal zelf, over wat leerlingen persoonlijk uit de tekst halen of over wat de tekst hen leert over de wereld. Ook hier kan modelleren nodig zijn. Gesprekken kunnen kort of lang zijn, zolang de focus maar ligt op de een of andere vorm van verwerking van wat ze gelezen hebben.

TIJD EN RUIMTE

Ruimte

Zorg voor een *gezellige leesplek*. Ofwel richt je in de klas een heuse leeshoek in met kussens, leeslampen, zitzakken, affiches, posters en stapeltjes boeken, ofwel voorzie je enkele kleine ingrepen: laat leerlingen kiezen in welke houding ze lezen, knip een gezellige lees-

lamp aan, bied een kop thee aan, stel enkele boeken tentoon... Naast gezelligheid creëer je ook *voldoende rust*: telefoons gaan aan de kant, via een klein signaal roepen leerlingen hulp in, luisteren naar wat achtergrondmuziek kan enkel met oortjes...

Tijd

Verban BVL niet naar de 5 minuten die ontstaan wanneer een les vroeger klaar is, maar bouw BVL structureel in het lesrooster in. Enkel zo kan het lezen een gewoonte worden. Zorg, afhankelijk van de leeservaring en het taal- en concentratieniveau van je leerlingen, voor een onafgebroken leestijd van minimaal tien tot twintig à dertig minuten.

DIFFERENTIATIE

Wel of geen beperkte keuze

Leerlingen die niet graag lezen, lezen doorgaans ook minder en hebben minder of weinig positieve leeservaringen. Een te groot boekenaanbod is voor hen vaak bedreigend. Zorg in het begin dus zélf voor een selectie boeken die aansluit bij het leesniveau en de leesinteresses van de leerling, of stel samen met de leerling een beperkt lijstje samen. Hoe meer zicht leerlingen hebben op hun eigen leesvoorkeuren en -interesses, hoe meer je de boekkeuze aan hen kunt overlaten.

Wel of geen modellering

Niet-lezers moeten meer dan graag- en veel-lezers getoond worden waar en hoe ze boeken kunnen vinden, hoe ze met boeken omgaan en hoe ze erover kunnen praten.

Wel of niet in stilte lezen

Voor leerlingen met weinig of met negatieve leeservaringen is het aangeraden BVL aanvankelijk te beperken. Lees liever een stukje voor en ga met de leerling(en) in gesprek over de tekst. Leerlingen met meer leeservaring lezen op dat moment in stilte. Spreek met hen wel een teken af waarmee ze kunnen aangeven dat ze jou iets willen vragen.

BEOORDELINGSVRIJ MAAR NIET VRIJBLIJVEND

Beoordelingsvrij

BVL biedt jou de kans om leerlingen positieve leeservaringen te laten beleven. Het lezen moet ontspannen en *zonder stress of prestatiedruk* kunnen gebeuren. Onderling vergelijken hoeveel bladzijden er gelezen werden, is dan ook uit den boze; positieve bekrachtiging van de boekkeuze en de lectuur is daarentegen essentieel.

Niet vrijblijvend

BVL mag dan beoordelingsvrij zijn, aan BVL worden best wel

enkele eisen gesteld om zo het leereffect te vergroten.

Eisen die je aan de leerlingen kunt stellen zijn:

- je verkent verschillende genres;
- je legt je keuze aan je leerkracht voor;
- je leest een tekst die je boeit;
- je houdt een logboek bij: je noteert de titel en een korte reactie in kernwoorden of met een eigen beoordelingssysteem;
- je formuleert leestips voor je medeleerlingen (bijvoorbeeld op een boekwikkeltje).

ZORG VOOR VARIATIE

Variatie aan genres en boeken

Willen lezen of leesgoesting vertrekt vanuit persoonlijke leesvragen, leesbehoefes en inhoudelijke interesses. Voor BVL is het dus essentieel dat leerlingen iets kunnen lezen wat hen interesseert. Voorziet (zelf of in samenwerking met een plaatselijke openbare bibliotheek) in een breed aanbod aan boeken: qua genre, moeilijkheidsgraad, onderwerpen, teksttypes, medium, socioculturele diversiteit en thema's.

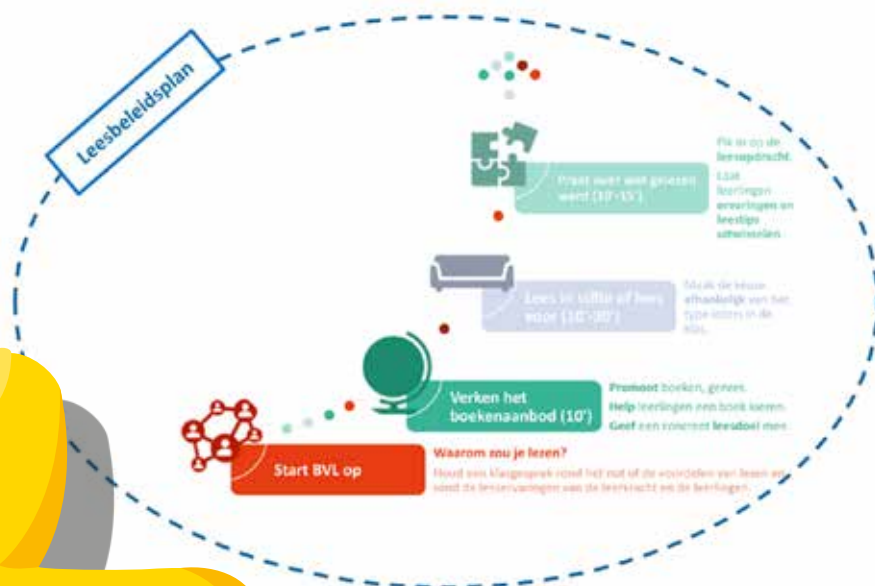
Variatie aan lees- en verwerkingsactiviteiten

Leerlingen met weinig leeservaring voelen zelf niet goed aan wat nu precies de meerwaarde van lezen is. Een klasgesprek hierover, aan het begin van het begeleid vrij lezen-traject, is dan ook belangrijk.

Tijdens de verschillende BVL-sessies geef je leerlingen telkens een concrete leesvraag mee: 'Vertel na het lezen in welk land je geweest bent', 'Vertel mij

straks welk personage je echt (wel/niet) sympathiek vond', 'Vat straks in 5 lijnen samen wat je gelezen hebt', enzovoort.

Na het lezen is het belangrijk nog even stil te staan bij wat de leerlingen gelezen hebben. Dit kan zowel individueel als in groep, schriftelijk of mondeling, zolang er maar interactie is over wat leerlingen gelezen hebben. Ook het leesproces, de leesvoorkeuren en leestips van medeleerlingen kunnen ter sprake komen.



Begeleid vrij lezen van A tot Z, inclusief een uitgebreide lectuurlijst. (Silvie Vanoosthuyze)
Tips bij Plan van aanpak van BVL.